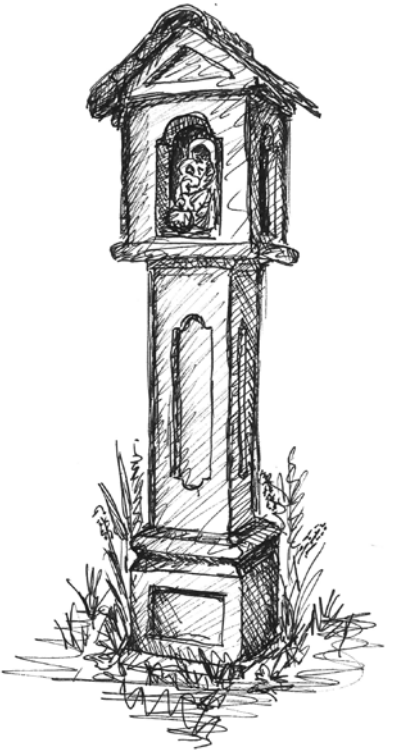

2010

V jedné pražské galerii jsem koupil ikonu, která byla uložena v nevzhledné schránce prolezlé červotoči. Rozhodl jsem se ji odstranit, aby ikona Bohorodice mohla ukázat celou svoji krásu. Ze schránky vypadl svazek se zažloutlými listy papíru. Nechal jsem jej přeložit a jazykově upravit.

Tyto spisy mě velice zaujaly, ve větší míře jsou to záznamy kronikáře ze starého pravoslavného kláštera, který zaznamenal příběhy několika mnichů. Podle všeho se všichni znali. Otec Sergej byl mistrem ikonopisecké dílny, Vladimír byl mistrem modlitby a duchovním otcem Andreje, který ve svém pokročilém věku vzpomínal na svoji duchovní cestu.

Ikonu, co jsem zakoupil, zřejmě jakýsi horlivý bolševik ukradl během drancování jednoho z kostelů. Myslím si, že tato událost se odehrála pod vlivem vedení komunistů, kteří si dali za cíl, aby z tehdejšího území sovětských republik bylo vyhlazeno a bylo zde zapomenuto Boží jméno.

Příběh ikony mě zaujal. Jen si nejsem jist, zda tato ikona je zrovna ona zázračná, o kterou se vedly v ruském klášteře spory.

1922 po revoluci

Během likvidace starých nepotřebných ikon jsem v monastýru nalezl ikonu Bohorodičky. Byla uschovaná ve zvláštní schránce. Rozlomil jsem ji jako skořápku a vypadla z ní stará složka. Začetl jsem se do prvních řádků, které psal nějaký mnich, ale neměl jsem čas si to prostudovat, schoval jsem ji tedy do kapsy ve svém kabátě a ikonu jsem vložil pod podšívku. Nebyla příliš veliká, a tak se tam vešla. Chtěl jsem ji darovat své matce. Je zbožná a tento dar jí udělá jistě radost.

Před chrámem se vytvořil velký dav, většinou se jednalo o staré ženy. Křičely až hrůza, abychom ikony z chrámu neodnášeli. Ale bylo to nařízení strany a naše povinnost. Bylo nutné zasadit rozhodný úder duchovenstvu a celému náboženství. Ikony měly putovat do muzeí, kde měly být vystaveny pro opravdové znalce umění.

K mému velkému překvapení však ikony byly odvezeny za město a naházeny na jednu hromadu. Soudruh Vasil Josifovič dokonce jednu ikonu pomočil a následně hromadu zapálil. Já nejsem věřící, jsem pokrokový člověk. Ale ikonu bych

nikdy tímto způsobem neposkvrnil. Myslel jsem si, že celý náklad putuje opravdu do muzea. Pocítil jsem lítost nad zničeným uměním.

V koutku své duše jsem byl rád, že jednu ikonu jsem zachránil. Vím, že takto s mnohými předměty učinili i Boris Jevgenij, Lev Vasilijevič, Saša Ivanovič a jistě další soudruzi, kteří takto hrdinsky zachránili opravdové umělecké předměty pro další generace. Tuto ikonu svěřuji své matce do péče a do její schránky vkládám tyto řádky společně s těmi předešlými, které sepsal onen kronikář z monastýru.

Vzpomínky otce Andreje

Vzpomínky na začátky mého života v klášteře nejsou vždy dobré. Mám dojem, že jsem se narodil do velmi těžké doby. Moji rodiče byli chudí a měli celkem dvanáct dětí. Z toho čtyři se nedožily dospělosti. Mě dali již v dětství na výchovu do monastýru. Nevím, jestli si to dokážete představit, jak je člověk pocházející z nuzného prostředí v klášteře vychováván. Bylo to opravdu těžké. Najednou jsem byl bez rodiny, bez kamarádů, se kterými jsem si tak často hrával v naší vesnici. Ze dne na den jsem se ocitl za zdmi kláštera a musel jsem dodržovat přesně řád a na každodenní chléb si vydělat prací. Brzy ráno jsme vstávali a spěchali na modlitby, po nich nás čekala práce ve chlévech. Po skromné snídani se nám dostávalo vzdělání. Dodnes to považuji za jednu z nejpřínosnějších věcí, které se všem těm mladým chlapcům mohly dostat. V poledne jsme měli další modlitby a po společném obědě nás čekala obvykle práce

na poli. Když byla zima, a ta bývala vždy dlouhá a krutá, pracovali jsme uvnitř kláštera. Já jsem nejraději pomáhal v kuchyni, vždy se tam našlo něco dobrého na zub. Jen v době postní jsem si musel dávat pozor, aby mě nikdo neviděl, protože bych byl bit za porušení půstu. Hrát jsme si mohli jen v neděli odpoledne, kdy jsme měli volno. A tak jsme s ostatními chovanci dováděli. Jen jsme nesměli překročit určitá pravidla. Nesměli jsme příliš křičet a rušit tak ticho klášterního života. Za to byly přísné tresty. A nejen za to. Měli jsme velmi přísnou výchovu, ve které se dbalo velice na vnější projevy chování. Ale co bylo uvnitř každého z nás, to bylo druhořadé. Těžké dětství jsme prožívali.

Dodnes mám v živé paměti chvíle, kdy jsem sedával u okna s výhledem na řeku a plakal jsem. Vzpomínal jsem na domov a bylo mi tak těžko. Až po letech rozumím tomu, že to tak mělo být. Rodiče nemohli uživit všechny své děti a toto bylo jediné východisko, jak mi zajistit život, ve kterém jsem nemusel mít obavy, že budu žít v bídě. V klášteře jsme vždy dostali najíst do sytosti. Snad jen kromě té zmíněné doby postní.

Mnohdy jsem vzhlížel k chovancům, kteří pocházeli z bohatých rodin. Nemuseli pracovat,

byli ubytováni v krásnějším křídle kláštera. Celkově s nimi bylo zacházeno mnohem vlídněji než s námi. Záviděl jsem jim. Měl jsem však na paměti kázání otce představeného, který o slavnosti Zjevení Páně mluvil o tom, že Bůh nemůže dopustit, aby prosté ovce a kozy byly v jedné stáji s ušlechtilými hříbaty. Bůh ustanovil řád na nebi a také na zemi a každý v něm má své dané místo.

Když mi bylo dvanáct, rozhodl otec Sergej, že budu pomáhat v ikonopisné dílně. Byl to pro mě nový zážitek. Najednou jsem viděl, jak se tvoří ikony. Jak je důležité opracovat správně dřevo a nanést na něj plátno. Jak jemná je práce se zlatými plátky, které se pomocí štětců z veverčích ocásků nanášely na ikony. Jak voněly barvy, do kterých se vmíchávaly žloutky s trochou bílého vína. Byl to nový svět a já v něm nacházel něco krásného. Do chvíle, než jsem poprvé vstoupil do ikonopisné dílny našeho kláštera, setkával jsem se s ikonami v chrámu a v kapli. Choval jsem k nim podle staré křesťanské tradice úctu a bázeň Boží. Ale až nyní jsem zakusil lásku k ikonám. Pocítil jsem příliv náklonnosti, bylo to tak opojné a nebojím se říci „zamilované“. K ránu jsem nemohl ani dospat, jak jsem se těšil, až budu opět v dílně. Čas, který jsem strávil pomocí a sledováním starších bratrů,

kteří pracovali na jednotlivých ikonách, byl pro mě tak plný, že jsem mnohdy zapomínal na hodiny, které byly vyhrazeny k modlitbě a k jídlu. A tak jsem několikrát přišel pozdě k modlitbám a k večeři. Byl jsem za to potrestán a nemohl jsem týden pomáhat v ikonopisné dílně. To byl pro mě vskutku velký trest, který jsem oplakal.

Takto jsem v dílně vypomáhal asi rok, především jsem vymýval použité štětce, drtil barvy na prášek, uklízel v *artělu* a otec Sergej rozhodl, že budu vyučován v tvorbě ikon. Byl jsem nejšťastnější chovanec v kláštеře. Denně jsem se učil techniky, kterými se tvořily ikony. Dlouho jsem musel trénovat jednotlivé kresby. Jen nákresy rukou jsem se učil několik měsíců. Musím se přiznat, že byly chvilky, kdy už mě nebavilo neustále dělat ruce, toužil jsem se učit obličeje a zkusit si vytvořit první ikonu. Ale to byla ještě dlouhá cesta. Nicméně jsem v dílně posbíral kousky přebytečných papírů a na ně jsem si po večerech zkoušel dělat tváře světců. Pamatuji si, že jako první jsem zkusil vytvořit tvář přesvaté Bohorodičky. Dnes vím, kolika chyb jsem se při tomto nákresu dopustil. Ale byla to moje první zkušenost a já jsem měl pocit, že krásnější Bohorodičku snad nikdo dosud nevytvořil. Možná to vypadá, že se chci rouhat. Ale

já jsem tyto pocity opravdu měl. Obrázek jsem si založil do modlitební knížky a každý den jsem otevíral knihu a pohledem zdravil matku Boží. Jednoho dne mi však obrázek vypadl z modlitební knížky, aniž bych si toho všiml. Jeden mladší chlapec to ovšem spatřil, obrázek vzal ze země a nechtěl mi ho vrátit. Prosil jsem ho, dokonce jsem mu vyhrožoval, ale nebylo to nic platné. Věřte mi nebo ne, nemohl jsem tomu chovanci, který to učinil, odpustit. Když nastala zima, upadl u vchodu do kláštera a zlomil si ošklivě nohu. Bratři se mu pokoušeli všemi prostředky pomoci, ale noha špatně srostla a ten mladík kulhal a trpěl bolestmi až do konce svého života. V ten osudný den, kdy se mu stala tato nehoda, jsem pocítil obrovskou úlevu a zadostiučinění. Říkal jsem si, že Bůh zlé nenechává bez trestu. Dnes však vím, že to byla moje mladická nerozvážnost a duchovní nezkušenost. Miloval jsem ikony, ale lidi kolem sebe jsem milovat nedokázal. A to bylo špatné. Nemůžeme milovat Boha, pokud nemilujeme své bratry a sestry.

V ikonopisné dílně jsem pomalu postupoval dál ve svých zkušenostech. Asi po dalším roce usilovné práce jsem mohl začít s opravdovými ikonami. Zpočátku jsem pouze zlatil pozadí ikon. Později

jsem směl tvořit šaty a pláště jednotlivých postav. Obličeje jsem musel nechávat zkušeným ikonopiscům. Pociťoval jsem touhu sám vytvořit nějakou ikonu. Ale ještě jsem zřejmě nebyl dost zkušený.

Po mnohých měsících přišel okamžik, kdy mi otec Sergej dovolil vytvořit svoji první ikonu. Pamatuji si to velice dobře. Večer, když jsem ulehl do postele, nemohl jsem štěstím ani usnout. Neustále jsem si ve své fantazii představoval, jak bude ikona nakonec krásná. A toužebně jsem si přál, ať se všem líbí natolik, aby ji obdivovali nejen bratři z kláštera, ale i lidé, kteří navštěvovali pravidelně chrám. Naivně jsem snil o tom, jak mě ikona proslaví a lidé budou chodit za mnou a chtít, abych tvořil dál nové a nové ikony.

Samozřejmě, že nemohu takový stav své duše považovat za duchovní postoj vyzrálého člověka. Ale byl to naprosto přirozený jev v tak mladém věku. Dlouho jsem se na tu chvíli připravoval a byla pro mě natolik důležitá, že jsem snil. Mé sny byly naivní a snad právě proto jsem prožíval velice krásné chvíle.

Dostal jsem za úkol napsat ikonu Bohorodičky s Kristem. Jednalo se o docela malou ikonu. Sám otec Sergej nade mnou bděl, když jsem začal od prvních nákresů. Sledoval všechny kroky mé

práce velice pečlivě a každou chvíli mě upozornil na nějakou nedokonalost. Přestože jsem byl pečlivým a myslím si i pokorným žákem, chvílemi jsem měl dojem, že vím víc než on. Cítil jsem se jím ponižován, když mi vysvětloval věci, které jsem již dávno znal. Chyběla mi tenkrát trpělivost.

Když ikona byla téměř hotová, pocítil jsem zvláštní zoufalství. Něco jí chybělo, ale já jsem nevěděl co. Neustále jsem hledal a zkoušel tahy jednotlivých barev. Ale nebylo to nic platné. Otec Sergej mě nechával a tiše čekal, až se mu se svým zoufalstvím svěřím. To jsem také nakonec udělal. Otec Sergej se usmál, vzal do rukou štětec a na ikoně vytvořil několik tahů, jimiž ji dokončil. Obdivoval jsem ho. Tehdy mi svěřil tajemství, že každý ikonopisec, když začíná pracovat na svých prvních ikonách, setká se s jistým zoufalstvím, že neví, jak dál pokračovat. A v tu chvíli musí být nablízku zkušený člověk, který pomůže a poradí.

Znovu opakuji, že otec Sergej byl vskutku moudrý muž. A já jsem si ho velice vážil.

Ikonu si nakonec zakoupil nějaký zbohatlý člověk. Už jsem ji nikdy neviděl. Moje představy o překrásné ikoně, které by se všichni obdivovali, a která by byla vystavena v chrámu, se rozplynuly jako poslední sníh v jarních měsících. Ne, nebyl

jsem zklamaný, spíše jsem prozřel. Jako by se mi otevřely oči a já zpozoroval, že ne vše je skutečně tak, jak jsem si sám představoval.

V klášteře platilo pravidlo pro chovance, že ve svých šestnácti letech se vraceli zpět do rodného domu. A tak i já jsem dostal týden na to, abych navštívil své rodiče. Během tohoto pobytu jsme měli za úkol se rozhodnout, zda zůstaneme se svojí rodinou, nebo se opět vrátíme do kláštera, ale tentokrát již jako žadatelé o vstup do řádu.

